

зарурати доимий эътиборни талаб қиладиган соҳалардир. Ўзбекистон олға силжиб борар экан, стратегик режалаштириш воситаларининг интеграцияси ривожланаётган технологияларга мослашиши керак.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон минтақавий иқтисодиётини инновацион ривожлантиришда стратегик режалаштириш воситаларидан фойдаланиш хусусиятлари барқарор ўсиш, мослашувчанлик ва инклюзивликка интилишини таъкидлайди. Ҳар бир минтақа кенгроқ Ўзбекистон ўзининг ноёб хусусиятини очар экан, стратегик режалаштириш воситаларидан оқилона фойдаланиш йўлни бошқарадиган компас сифатида намоён бўлади. Двигатель сифатида инновациялар билан стратегик режалаштириш минтақавий иқтисодларни барқарорлик, фаровонлик ва доимий тараққиёт билан белгиланадиган келажак сари бошқарадиган навигаторга айланади.

ТАЪЛИМ КРЕДИТИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖАМҒАРМАСИ ФАОЛИЯТИНИ РАҚАМЛАШТИРИЛИШИНING ПОТЕНЦИАЛ АФЗАЛЛИКЛАРИ

Расулов Акмал Абдунаимович

*Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
«Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг илмий асослари ва
муаммолари» илмий-тадқиқот маркази мустақил изланувчиси*

Дунёнинг кўплаб мамлакатлари сингари Ўзбекистонда ҳам олий таълим олиш имконияти иқтисодий ривожланиш ва ижтимоий ҳаракатчанликнинг муҳим омили ҳисобланади. Афсуски, баъзан мавжуд молиявий тўсиқлар кўпинча иқтидорли талабаларнинг таълим олишга бўлган иштиёқига тўсқинлик қилади. Ушбу муаммони ҳал қилиш учун Ўзбекистон таълим кредитларини молиялаштиришда такомиллаштириш учун соҳани рақамлаштириш ва технологиядан фойдаланиш орқали мамлакат кредит бериш жараёнини соддалаштириш, шаффофликни ошириш ва фуқароларнинг олий таълим олиш имкониятларини кенгайтириши лозим.

Ўзбекистон ўз таълим инфратузилмаси ва фуқаролари учун имкониятларни кенгайтиришга интилмоқда. Сўнгги йилларда сезиларли ютуқларга эришганига қарамай, мавжуд бўлган эҳтиёжман, яъни иқтисодий шароити оғир бўлган талабалар учун олий таълим олишнинг тенг ҳуқуқлилигини таъминлашда ҳали ҳам жиддий муаммолар мавжуд. Таълим кредитини молиялаштиришнинг анъанавий механизмлари кўпинча қийин ва фойдаланиш имконсиз бўлиб, кўплаб иқтидорли шахсларнинг интилишларига тўсқинлик қилади. Кўриб чиқиладиган тадқиқот муаммоси Ўзбекистонда таълим кредитларини молиялаштиришда рақамлаштириш имкониятларини ўрганиб, ушбу

тадқиқот ушбу қийинчиликларни бартараф этиш йўллари аниқлашга ва янада самарали тизим яратишга интилади.

Таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятини рақамлаштириш турли жабҳаларни, жумладан, ариза бериш жараёни, тўлаш, бошқариш ва кредитларни қайтаришни ўз ичига олади. Бироқ таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятини рақамлаштиришга бевосита тааллуқли махсус тадқиқотлар чекланган. Шунга қарамай, таълим соҳасидаги рақамлаштириш бўйича кенгроқ тадқиқотлардан маълумот олиш мумкин, бу эса таълимни молиялаштиришнинг қулайлиги, самарадорлиги ва умумий бошқарувини ошириш орқали таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятига билвосита таъсир қилади.

П.Сладек ва Ж.Валек томонидан олиб борилган тадқиқот рақамлаштириш концепциясини муҳокама қилади, бу ерда ўқув материаллари қиймат қўшмасдан ёки таълим натижаларини яхшиламасдан шунчаки рақамли форматларга ўтказилади. Ҳақиқий рақамлаштириш рақамли технологияларни ўрганиш тажрибасини ўзгартирадиган, уни янада интерактив, қизиқарли ва самарали қиладиган тарзда интеграциялашни ўз ичига олиши керак. Ушбу концепция таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятига тегишли, чунки у кредитга ариза бериш жараёнларини оддий рақамлаштиришдан ташқари мазмунли рақамлаштиришнинг муҳимлигини таъкидлайди⁹².

А.Лубков ва бошқалар рақамлаштиришга кенг ёндашишни таъкидлаб, нафақат материаллар ва жараёнларни рақамли форматга ўтказишга, балки хулқ-атвор, когнитив ва ижтимоий-маданий ўзгаришларга ҳам урғу беради. Ушбу ёндашув таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятига таъсир кўрсатади, бу рақамлаштириш бўйича саъй-ҳаракатлар инсон элементини ҳисобга олиш керак, рақамли кредит хизматлари фойдаланувчиларга қулай ва барча манфаатдор томонлар, шу жумладан талабалар, ўқитувчилар ва маъмурлар учун очиқ бўлишини таъминлайди⁹³.

А.Андроник Молдова Республикасида таълим секторини рақамлаштиришнинг молиявий жиҳатларини ўрганиб, янги, мураккаб молиялаштириш механизмларининг пайдо бўлишини таъкидлайди. Ушбу тадқиқот таълимдаги технология ва инновацияларни молиявий қўллаб-қувватлашнинг ўсиб бораётган долзарблиги ва мазмунини ўзгартиришга ишора қилади, бу эса кредит молиялаштиришни рақамлаштиришни қўллаб-қувватлаш учун янги молиялаштириш манбалари ва молиявий

⁹² Sladek, P., & Valek, J. (2018). (PSEUDO)DIGITIZATION IN EDUCATION. EDULEARN18 Proceedings. <https://doi.org/10.21125/EDULEARN.2018.2162>.

⁹³ Lubkov, A., Gordienko, O., & Sokolova, A. (2020). A humanitarian approach to the digitization of education. Education & Self Development. <https://doi.org/10.26907/esd15.3.08>.

механизмларни аниқлаш орқали таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятига таъсир қилади⁹⁴.

Ушбу тадқиқотлар шуни кўрсатадики, таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятини рақамлаштириш бўйича тўғридан-тўғри тадқиқотлар чекланган бўлсада, таълим соҳасида рақамлаштиришнинг аҳамияти кенгроқ эътироф этилади. Мавжуд жараёнларни рақамли форматга ўтказишдан ташқари, мазмунли рақамлаштириш инсон жиҳатини кўриб чиқиш, инновацион молиялаштириш механизмларини қамраб олиш ва рақамли трансформациялар таълим кредитини молиялаштириш самарадорлиги, фойдаланиш имконияти ва самарадорлигини оширишни таъминлашни талаб қилади.

Бугунги кунда Ўзбекистонда таълимни молиялаштириш ҳолати хилма-хил бўлиб, давлат ва хусусий молиялаштириш манбаларини қамраб олади. Ҳукумат таълимга, жумладан, инфратузилмани ривожлантириш ва ўқитувчилар малакасини оширишга катта миқдорда сармоя киритишда давом этаётган бўлсада, олий таълимни, айниқса, кам таъминланган талабаларни молиялаштиришда тафовут сақланиб қолмоқда.

Таълим кредитини молиялаштириш ушбу бўшлиқни бартараф этишнинг муҳим механизми сифатида пайдо бўлади, бу эса талабаларга молиявий жиҳатдан тўсқинлик қиладиган олий таълим имкониятларидан фойдаланиш имконини беради. Таълим кредитини молиялаштиришнинг анъанавий усуллари кўпинча самарасизлик, бюрократия ва чекланган фойдаланиш билан боғлиқ бўлиб, кўплаб иқтидорли шахсларнинг интилишларига тўсқинлик қилади. Таълим кредитларини молиялаштиришда рақамлаштиришни қўллаш орқали Ўзбекистон олий таълим олиш имкониятларини кенгайтириши, молиявий рағбатлантириш ва инсон капиталининг умумий ривожланишига ҳисса қўшиши мумкин.

Ўзбекистонда таълим кредитларини молиялаштиришнинг рақамлаштирилиши олий таълим олиш имкониятини ошириб, иқтисодий ривожланишни рағбатлантиришда муҳим аҳамиятга эга. Ўзбекистон рақамли инфратузилма ва инновацияларга сармоя киритишда давом этар экан, рақамлаштиришнинг таълимни молиялаштиришга таъсири Ўзбекистон инсон капиталининг тўлиқ салоҳиятини очиб, трансформатив ўзгаришларни амалга оширишга тайёрлигини исботлайди. Ўзбекистонда таълим кредитларини молиялаштиришни рақамлаштириш талабалар учун таълим олиш имкониятини яхшилаш ва кредит бериш жараёнини соддалаштириш учун муҳим аҳамиятга эга. Таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятини рақамлаштирилишининг потенциал афзалликларини 1-жадвалда шакллантирганмиз.

⁹⁴ Andronic, A. (2023). Financing the digitization of education in the Republic of M. Development through Research and Innovation - 2022. <https://doi.org/10.53486/dri2022.14>.

1-жадвал

**Таълим кредитини молиялаштириш жамғармаси фаолиятини
рақамлаштирилишининг потенциал афзалликлари⁹⁵**

Онлайн ариза бериш жараёни	Талабалар таълим кредитлари учун ариза топширишлари мумкин бўлган онлайн платформани амалга ошириш жараёни соддалаштиради ва уни янада қулайроқ қилади. Ушбу платформа зарур маълумотлар ва ҳужжатларни электрон шаклда тўплаши, қоғозбозлик ва маъмурий юкни камайтиради.
Шаффоф мезонлар ва мувофиқлик	Рақамли платформада аниқ белгиланган талабларга мувофиқлик мезонлари кўрсатилиши керак, бу талабаларга ариза топширишдан олдин кредит олиш имкониятларини тушунишга имкон беради.
Рақамли текшириш ва тасдиқлаш	Электрон ҳужжат топшириш ва текшириш каби рақамли текшириш усулларида фойдаланиш тасдиқлаш жараёнини тезлаштириши мумкин. Бу талабаларнинг кредит олиш вақтини қисқартиради, бу эса уларга ўзлари танлаган таълим дастурларига ортиқча кечикишларсиз кириш имконини беради.
Таълим муассасалари билан интеграция	ОТМлар билан интеграция талабалар номидан таълим муассасаларига кредит маблағларини тўғридан-тўғри ўтказишга ёрдам беради. Ушбу интеграция тўлов жараёнини соддалаштириши ва маблағларнинг мақсадли ишлатилишини таъминлаши мумкин.
Онлайн кредитни бошқариш	Талабалар ўз кредитларини бошқариши мумкин бўлган онлайн портални тақдим этиш, шу жумладан балансларни текшириш, тўловларни амалга ошириш ва кредит ҳужжатларига кириш шаффофлик ва жавобгарликни оширади. Бу талабаларга молиявий мажбуриятларини назорат қилиш ва тўловни самарали режалаштириш имконини беради.
Хатарларни баҳолаш учун маълумотлар таҳлили	Маълумотлар таҳлили воситаларидан фойдаланиш ҳар бир кредит аризачиси билан боғлиқ хавфни баҳолашда ёрдам беради. Академик натижалар, молиявий тарих каби омилларни таҳлил қилиб, кредиторлар кредитни тасдиқлаш ва фоиз ставкалари бўйича кўпроқ асосли қарорлар қабул қилишлари мумкин.
Мобил фойдаланиш имконияти	Кредит маълумотлари ва хизматларига кириш учун мобил иловаларни ишлаб чиқиш талабалар учун, айниқса чекка ҳудудларда ёки анъанавий банк хизматларидан фойдаланиш имконияти чекланган талабалар учун фойдаланиш имкониятини таъминлайди.
Хавфсизлик чоралари	Талабаларнинг махфий маълумотлари ва молиявий операцияларини ҳимоя қилиш учун мустаҳкам хавфсизлик чораларини қўллаш муҳим аҳамиятга эга.

Хулоса қиладиган бўлсак, Ўзбекистон рақамлаштириш йўлида давом этар экан, ҳамкорлик, инновациялар ва доимий такомиллаштириш тарафдори бўлиши керак. Охир оқибат, таълим кредитини молиялаштиришни рақамлаштириш нафақат технологик иш, балки жисмоний шахсларнинг имкониятларини кенгайтириш, жамоаларни

⁹⁵ Муаллиф томонидан шакллантирилган.

Ўзгартириш ва барқарор ривожланишни таъминлаш воситасидир. Ўзбекистон дунёқараши, етакчилиги ва қатъияти билан ҳар бир талаба сифатли олий таълим олиш ва ўз салоҳиятини тўлиқ рўёбга чиқариш имкониятига эга бўлган, келажак авлодлар учун фаровон ва адолатли жамиятга ҳисса қўшадиган келажакни куриши мумкин.

СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТО-СПОСОБНОСТИ И ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ

Саттаров Ганижон Озодович
*независимый исследователь
Хорезмской Академии Мамуна*

Сегодня повышение конкурентоспособности экономики и развитие экспортного потенциала является важной задачей. Для решения этой задачи исследователи Республики Узбекистан предлагают различные методики оценки национальной и региональной конкурентоспособности и экспортного потенциала Республики Узбекистан, отличающиеся показателями оценки и весом оцениваемых показателей в зависимости от цели и фокуса исследования. Для оценки конкурентоспособности Хорезмской области определен следующий ряд показателей, включающий: производство товаров на душу населения, производство промышленной продукции, производство сельскохозяйственной продукции, объем услуг на душу населения, инвестиции в основной капитал на душу населения, оборот розничной торговли, горнодобывающей промышленности и разработки карьеров, а также показатели оценки человеческого капитала и показатели оценки экспорта.

Выбор этих показателей обусловлен тем, что экономический и финансовый анализ этих показателей увеличивает экспортный потенциал региона и обеспечивает его конкурентоспособность. Хорезмская область занимает высокие позиции по производству потребительских товаров на душу населения. Доля региона в показателях Республики Узбекистан в 2022 году составляет 10 % с отставанием от лидера в 2 раза. Значение показателя составляет 5294,6 млрд сум. Отмечается устойчивая положительная динамика значения показателя на протяжении 2000-2022 годов с небольшим спадом в 2016 году [1]. На основе этого показателя можно определить спрос населения на потребительские товары.

По производству промышленной продукции на душу населения Хорезмская область в 2022 году также занимает средние позиции. Значение этого показателя составляет 9439,5 тысяч сум. За период с 2000 по 2022 год значение показателя «Производство промышленной продукции на душу населения» выросло более чем в 250 раз и составило 9439,5 тысяч сум.